

Filozofické základy vědeckého přístupu

Jakub Mikunda

1. Úvod

Cílem této práce je vytvořit rešerši k tématu *Filozofické základy vědeckého přístupu a jejich feministická kritika*. Ve své práci jsem se spíše zaměřil na onen vědecký přístup a jeho základní výklad. Čerpal jsem převážně z literatury předepsané k prvnímu týdnu (podle navrženého harmonogramu), tedy z publikací pana Miroslava Dismana „Jak se vyrábí sociologická znalost“ a pana Karla Poppera „Život je řešení problémů“. K širšímu porozumnění filozofickým základům sociologie a vědy obecně mi pak sekundárně posloužil text „Záhada vzájemného mínění“ od pana profesora Clada Javeau, který je jakousi vymyšlenou konverzací „otců zakladatelů“ sociologie pánů Maxe Webera a Émila Durkheima.

2. Rešerše

Zprvu bych se rád věnoval pojetí výzkumu, vědeckého přístupu, nejen sociologického, a vědy obecně podle pana Dismana, neboť druhý autor má více společného s výše jmenovanými sociology. V první kapitole knihy „*Jak se vyrábí sociologická znalost*“ se snaží její autor odhalit, co je to vlastně věda. Jeho hledání se opírá o poznatky amerického filozofa Thomase Kuhna. Podle něj můžeme vytvořit jakousi *operační definici* vědy, tedy „popis operací, které musíme použít, abychom poznali, zda něco věda je.“ Kuhn vytváří dva koncepty teorie vědy: *koncept paradigmatu a koncept „normální“ vědy*. Za „normální vědu“ považuje hlavně vědy exaktní, tedy matematiku, fyziku, chemii, je to pro něj výzkum, kde jednotlivé skupiny vědců přijímají určitá paradigmata, neboli vzorce, příklady aktuální vědecké praxe, jakési modely, podle kterých se určují přesné výsledky. Jako ve většině případů hledání striktních definic složitějších pojmů i tady nemůžeme přesně najít tu správnou, ovšem zjednodušeně můžeme říci, že „věda je to, co za vědu považují vědci v daném oboru.“ Kuhn za práci vědců považuje především „oprašování“, tedy zpřesňování paradigmatu a odstraňování zbylých rozporů. Toto však omezuje soubor problémů, které „normální věda“ může řešit. Lépe řečeno při zkoumání určitého problému, který má údajně jen jedno správné řešení (paradigma), bychom mohli dostat daleko významnější výsledek, kdybychom ho řešili jiným způsobem, ovšem tento výsledek bude chybný, neboť se neřídí řešením původním. Kuhn vidí tedy „normální vědu“ jako konzervativní. Určitý pokrok ve vědě je pak označen za *vědeckou revoluci*, ovšem zpočátku je velmi ostře kritizován.

Sociologie tedy není paradigmální vědou, neboť „paradigma, které by bylo univerzálně přijímáno alespoň pro nějaký podobor sociologie, skutečně neexistuje.“ Nejpravděpodobnější hypotézou této skutečnosti je fakt, že „jsou sociální jevy vzájemně propojeny“, v důsledku tedy sociologický výzkum obsahuje dlouhou řadu proměnných, které se navzájem ovlivňují. Nakonec první kapitoly se pan Disman zabývá současným systémem sociologického výzkumu, jednotlivými problémy jako *nepravá korelace*, *vývojová sekvence*, *chybějící střední člen*, *dvojitá příčina* a způsoby práce s *redukovaným popisem reality*, což však pro tuto práci není důležité.

Dostáváme se tedy k jinému pohledu na vědu a vědecký přístup a výzkum, budeme se věnovat knize pana Poppera „*Život je řešení problémů*“. První kapitola je koncipována jako přednáška, kde se pan Popper snaží věnovat svým vlastním myšlenkám a pohledům na věc. Neodděluje zde vědy přírodní a společenské a zpočátku ve všem vidí trojstupňové schéma: *problém, pokus o řešení, eliminaci*. Když se však nad tímto zamyslíme, není to jen v podstatě veškerý vědecký přístup, jakési obecné paradigma, ale je to náš zažitý životní styl a vnímání světa. Jeho pohled souvisí s učením se novým věcem, odkazuje na darwinismus, který se mu věnuje a spojuje s ním i svou teorii trojstupňového schématu. Rozlišuje poznání na vědecké a předvědecké, které vidí jako dogmatické, kdežto vědu jako daleko svobodnější a liberálnější, kde pokrok se děje díky pokusu a omylu. Jako důležitou součást vědy a hlavně důležitý činitel jejího rozvoje považuje kritickou diskuzi a možnost falzifikace jednotlivých teorií, která nepochybně napomáhá k jejich upřesnění, vytríbení a zdokonalení. V důsledku tohoto rozšiřuje svůj trojstupňový model na model čtyřstupňový: *starší problém, pokusné vytvoření teorií, eliminační pokusy, nové problémy*. Tímto čtyřstupňovým modelem se lehce dotýká tvrzení pana Kuhna o procesu vědeckého „oprašování“. Stejnou měrou se dotýká i určitých názorů na vědu pana Webera, který „nezná jediný princip, který by nebyl tak či onak napadnutelný.“ Pan Popper se snaží o co nejuniverzálnější pojetí veškeré vědy a jejího procesu a vysvětluje ho snad tím nejjednodušším způsobem. Ke konci kapitoly ukazuje příklad na teoriích Newtonově a Einsteinově, kde Einsteinova obsahuje teorii Newtonovu a rozšiřuje ji, tedy že vědec, žijící o tři století později než jiný vědec, se zabývá jeho teoriemi a snaží se je upřesnit a vylepšit.

3. Závěr

Můžeme tedy jasně vidět, že jednotlivé náhledy na vědu se prolínají, dotýkají a nikdy ji přesně a dostatečně nedefinují. Všechna pojetí jsou si podobná v tom, že vědecké postupy je

nutno „oprašovat“ (leďa pan Durkheim by s námi nejspíše nesouhlasil, neboť považoval vědu za přesnou a nezpochybnitelnou) a vylepřovat, čímž je zajiřřována čím dál větší pravdivost (i když ne úplně jednoznačná pravda) a nezpochybnitelnost (i když se každá teorie dá falzifikovat) jednotlivých výzkumů.

4. Zdroje

Disman, M. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Javeau, C. *Émile Durkheim a Max Weber: Záhada vzájemného miení*

Popper, Karl R. 1998. *Život je řešení problémů. O poznání, dějinách a politice*. Praha: Mladá fronta.

Práce je dost povrchní a svědčí o nepřiliřř hlubokém pochopení základních pojmů Kuhnovy a Popperovy epistemologie. Nevím jaký smysl má přmíchání „pánů“ Webera a Durkheima, když je to v textu zcela neústrojně a bez významu. Zcela opomíjíte genderový pohled – feministickou kritiku přístupu vědy.